

IDEOLOŠKI TEMELJI SODOBNE SLOVENSKE LITERARNE REVIJE

ANTON OCVIRK

I.

Ideologija slovenske sodobne literarne revije mora temeljiti v globinah naše individualnosti. Zato nikakor ni važno, še manj aksiomatično, ako ima za idejno podlago usmerjenost po hipnih literarnih ali ozko etičnih geslih, dasi ne zanikujem njih upravičenosti; pač pa je nad vse važna njena duhovna upravičenost, njen osnovni odnos do vseh kulturnih vrednot sodobnega slovenskega človeka, odnos do najelementarnejših pojavov njegove duševnosti, ki jo mora dojeti v celoti. To ideološko žarišče je prvo, je temeljne važnosti za upravičenost slovenske revije.

Posebnost, samobitnost, globina in svojevrstnost naroda se najvidneje zrcali v njegovih kulturnih stremljenjih, v ustvarjanju duševnih vrednot, v oblikovanju najznačilnejših duševnih svojstev. Umetnik je glasnik tega stremljenja. On je zavestno ali podzavestno vtisnil preko sebe v umetnino vse prvobitne črte duhovnega obraza svojega naroda in ga poudaril s tem, da mu je ustvaril višje — transcendentno — življenje v občestvu človeštva. V njem je narod dotrpel svojo véliko resnico, ki je pravi izraz njegovega notranjega življenja. Vanj je proniknil umetnik, mu izoblikoval izraz — objektivacijo čuvstvenega in miselnega sveta — in spojil v celoto prvine, ki so mu lastne. To je duhovno žarišče kulture, ki temelji na psihološkem, filozofskem in religioznem. Umetnik je etično vezan na zemljo. V tej vezanosti je svoboden in edino v tej vezanosti more ustvarjati, ker je tu vir njegove ustvarjalne moči. Kot drevo je, ki je s koreninami izsrkalo iz zemlje vse plodne sokove. Brez korenin pa ne more roditi.

II.

Poudarjajoč naš mitos, do katerega se mora dokopati slovenski umetnik, poudarjajoč najosnovnejšo psihološko vrednoto individualnosti naroda, sem hotel pokazati na prvobitno odvisnost umet-

nosti od naroda kot organizma v oblikovanju, ideji in notranji sili. V simbolnem dojetanju mitosa je skrita globina naše individualnosti, je ujeta tajna sila njene izrednosti, ki jo obliči. Prav tu čutim nujnost, razumeti umetnost kot živ simbol mitosa, kot organsko posledico močnega življenja, ki je rodilo ta mitos. Stremljenje po popolnoma naši vsebini in obliki nosi v sebi etične vrednote in psihološke nujnosti.

Zato je izključnost tega ideološkega temelja nujna. Ves svet, ki mora odmevati v nas, dobi posebne, samo nam lastne pomene. V njem najdemo le to, kar je občečloveškega, a ne moremo se podrežati vplivu, ki je tuj naši duševnosti, ustroju našega življenja. Popolnoma nujna je zvezanost z vsemi literarnimi, kulturnimi, filozofskimi, znanstvenimi problemi sodobnega evropskega človeka, toda vse te misli morajo iti skozi ogenj naše individualnosti in očiščene nam tujih primesi, zažareti kot naša podoba, naša beseda in misel. Tu leži temelj druge ideološke smeri, ki mora najti v reviji svojo izpolnitev. Iti mora namreč v isti vrsti s svetovno usmerjenostjo, ob njej mora rasti, se zunanje oblikovati, toda na dnu mora vedno zrealiti naš obraz.

III.

Težnja biti svobodomiseln, biti navezan le na intelektualno potenco človeške lastnosti, je v bistvu znak časa, kar pa še ni znak popolnosti in zadnje resnice. Biti svoboden, pomeni biti visoko nad nizkimi odvisnostmi, ki niso toliko etičnega, pač pa bolj programsko-dogmatičnega značaja. Etične odvisnosti so velike, ker so ukoreninjene v globini človeškega življenja in je v njih zaobsežen smisel življenja, ki je osnovne važnosti za človeka. Vsako tradicionalno, vsako intelektualno-programatsko svobodomiselnost, ki ni poglobljeno v svet duševnosti, je v moderni reviji anahronizem, ker je brez vseh osnovno življenjskih temeljev in podlag. Nujna pa je svoboda, ki ne ovira etičnih žarišč posameznih individualnosti: svoboda estetičnega vrednotenja, svoboda ustvarjanja, svoboda stilne posebnosti in svoboda znanosti. Najvišja svoboda je znak največje moči. Imenovati revijo svobodno, se pravi stremeti po tem, da se dvigne do višine, kjer ne odmevajo nizke strankarske, koterijske, dogemsko ustaljene misli, ampak le etične, estetične in filozofske ideje, ki imajo svojo podlago v notranji resnici, globini in prepričanosti posameznika. Tak ideološki temelj je nujen. Govoriti o absolutni svobodi je abotno, kakor je abotno govoriti o absolutni vezanosti. Vse preobsežno je življenje, da bi se dalo opredeliti z enim samim ekstremnim poudarjanjem. Tudi svoboda, ki je znak

skepticizma, ni še svoboda. Svoboda je v umetnikovi popolnosti. Tako svoboda mora biti tudi podlaga močni reviji, ki ima namen kazati čim popolnejšo sliko časa in ustvarjajočih osebnosti.

IV.

Najvišje merilo revije, ki temelji na ideji svobode, je pač kvaliteta. Njena vrednost je v poudarjanju kvalitativno močnih del: v poeziji, prozi, znanosti, kritiki in filozofiji. Tudi ubranost vsega v zaokroženo celoto je nadvse važna. Tu odloča urednikova osebnost, ki mora s pravim čutom zbirati in razporejati svoje gradivo. Ne odločuje pri njem zgolj intelektualna sposobnost, tudi ne znanstvena izobraženost, odloča čut za harmonično sestavo, za komponiranje in poudarjanje kvalitete. Taka revija nima nikakega pedagoškega namena, ker mora predstavljati kulturno in duševno višino naroda in to z deli umetniške vrednosti. Zato mora biti kritika nje in del v njej na absolutni višini estetičnega nazora, da poda zaključeno sodbo. Tudi poročanje o vseh kulturnih problemih, vsaka kritika o umetnostno važnih dogodkih mora biti kvalitativno pomembna, mora imeti poleg znanstvene podlage še jasno in dosledno izraženo sodbo, ki pa ni popolnoma odvisna od subjektivnih občutij, ampak ima svojo zadnjo upravičenost v objektivno estetičnih normah.

V.

Literarna revija, ki ima namen gojiti predvsem besedno umetnost, mora kljub temu poročati o vseh važnih kulturnih zadevah. Saj so te tesno zvezane z ustvarjanjem in podajajo javno sliko kulturnega stanja. Zato so literarno teoretski eseji nujno zvezani s filozofskimi, kulturno-političnimi in ideološkimi. Prav tako je važna zveza s tujo evropsko idejnostjo in je poročanje o posameznih pojavih v literaturi ali znanosti bistvene važnosti za kulturno višino našega človeka, za naš odnos do njih in za višino naše opredelitve. Ta formalni pomen revije sledi nujno iz osnovne idejne usmerjenosti.

VI.

Glavno gibalno literarno-kulturne revije je osebnost, zato jo mora revija poudarjati preko vsake zunanje svoje zasnove kot osnovni ideološki temelj, kot svojo edino in najmočnejšo silo. V močni individualnosti se stopnjujejo vsa estetična, etična in filozofska načela, v njej dobijo svoje zadnje dopolnilo in izoblikovanost. Razmah take osebnosti je nadvse važen za njeno poglobljenost in še za njen zgodovinski razvoj. To mora biti centralno žarišče revije, v katerem dobivajo vsi drugi svoje mesto po merilu njegove

bodisi človeške, bodisi znanstvene, bodisi umetniške potentnosti. V pomembni individualnosti se zrcali vsa velika naša tradicija v svojih vrhuncih, ki nam morajo biti vedno blizu. (Prešeren-Levstik-Cankar.)

Ustvariti močno revijo, pomeni, poudariti v njej osebnost, pomeni. graditi revijo na njej.

VII.

Ob petdesetletnici «Ljubljanskega Zvona» je naša dolžnost, premeriti njegov dosedanji kulturno-zgodovinski potek in razvoj, je nujno, popraviti, pregledati in izpopolniti njegove dosedanje ideološke temelje, oceniti njegovo vrednost in pomen kot ustvaritelja slovenske literarne tradicije; prav posebno pa smo dolžni poiskati mu globljih ideoloških podlag, ki so v skladu z našim časom in našim obzorjem, dvigniti ga iz privzetega okostenelega tradicionalizma in vsake neprožne, svobodomiselné tendenčnosti v svobodno višino, ki nosi vidno znamenje naše duševnosti, v absolutno poudarjanje zgolj umetnostnih idej; vtisniti mu pečat zrelega duševnega evropstva, kar bo izoblikovalo našo svojstvenost, in do skrajnosti stopnjevati njegovo pomembnost s poudarjanjem osebnosti. V tem je véliki pomen petdesetletnice «Ljubljanskega Zvona».

Z V O N

F R A N A L B R E C H T

Bolestno vzgiban le zapoje zvon,
da tisočzvočno govori ljudem
globoko žalost in še globljo rádost.
Vsak šum svetá pod njim je mrtvo nem.

Kakó sovraži zvon svoj bedni molk,
kakó mrzí neblagi krik svetá,
nečisti, neubrani hrup nižin,
ki rad prevpil bi jasni zvok duhá.

V sinjih samotah sred visokih lin
trpi in čaka svojih rešnjih ur,
da bron njegov svetló zakrvaví
in curek pesmi brižgne mu v lazur.

Razgiblji ga, zvonár, udari nanj,
da spev njegov prodrè gluhoto dni,
ta črni ščit, ki duše k tlom tiščí:
nas danes strah je bronastih molčanj.